

"עלות השחר" – אסטרטגיית כניסה מוצלחת, נדרשת אסטרטגיית יציאה

אודי דקל | 7 באוגוסט, 2022 | גיליון 1628

ישראל הפתיעה את הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני בערב שישי, 5 באוגוסט, עת הרג צה"ל את מפקד מרחב צפון רצועת עזה של הארגון וכן סיכל חוליות שהתארגנו לפגיעה בישראלים בעוטף עזה. בתנאים שנוצרו עד כה, ובעיקר הישגים חמאס מחוץ למערכה הצבאית, לישראל אינטרס בסיום מהיר של הלחימה, למרות מוכנותה המופגנת למערכה ממושכת. אולם, לא ברור כי ביכולתה לתקף מחדש את כללי המשחק מול רצועת עזה כפי שהיו מאז מבצע 'שומר חומות', ובעיקר את הבידול בין הרצועה ליהודה ושומרון וייחוס אחריות לחמאס למניעת טרור והסלמה מהרצועה.

התפתחות הסבב

ערב יום שישי, 5 אוגוסט, הפתיע צה"ל את הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני (גא"פ) ברצועת עזה בסיכול מפקד מרחב צפון הרצועה תייסיר ג'עברי, האחראי לפעולות טרור רבות ולהכנת הארגון לביצוע פיגועים מרצועת עזה בימים שקדמו לתקיפה. במקביל, תוך 180 שניות, סוכלו מפקד מערך הנ"ט של הארגון בצפון הרצועה וחוליות של פעילים, שהיו בדרכם לשיגור טילי נ"ט ולירי בצליפה לעבר ישראלים בעוטף עזה. כך סוכלה התארגנות הג'יהאד לפגוע בישראלים באזור, כתגובה למאסרו של בכיר הארגון באסם א-סעדי בשומרון.

בזמן שישראל הגבילה את התנועות האזרחיות בסמוך לרצועה בשל איום הירי של הג'יהאד ואפשרה למצרים, בידעת חמאס, לנסות ולתווך תמורות אפשריות לג'יהאד אם ירסן את עצמו – כמו הורדת הלחץ נגד הארגון בשומרון, צה"ל נערך למהלך התקפי ברצועה נגד הג'יהאד ותגבר את מערכי ההגנה בכלל המרחבים, בכלל זאת את פריסתן של סוללות הגנה אווירית.

לאחר מכת ההלם לג'יהאד התעשת הארגון וחזר לפעול בשיגור מטחים של מאות רקטות (כ-600 עד כה, שרובן יורטו על ידי מערך ההגנה האווירית) וירי פגזי מרגמה מהרצועה לעבר ישראל, בשלב זה בעיקר לעוטף עזה, אך גם בניסיונות שיגור למרכז הארץ, גוש דן ולעבר ירושלים בבוקר יום ראשון, 7 באוגוסט, בהקשר של עליית יהודים להר הבית בתשעה באב. בתגובה המשיך צה"ל בתקיפת מטרות ג'יהאד ברצועה בדגש על, סיכול ממוקד של מפקדים בכירים (כמו ח'אלד מנצור מפקד דרום הרצועה בארגון), אתרים לייצור רקטות ופצצות מרגמה, מוצבי פיקוד וכן מחסנים של אמצעי לחימה. במקביל פועל צה"ל לאיתור חוליות שיגור ומשגרי רקטות ולסיכולם.

בשלב זה, חמאס אמנם מאפשר לג'יהאד להמשיך בשיגורים ובירי לעבר ישראל, אך נמנע מלהצטרף ללחימה. בראיון בטלוויזיה אל-מיאדין, ערוץ לבנוני פרו-איראני, מזכ"ל הג'יהאד האסלאמי זיאד אלנח'אלה נשבע לנקום "על האויב לצפות למלחמה ולא להפסקת אש...היום הוא המבחן העיקרי עבור ההתנגדות הפלסטינית, על גורמי ההתנגדות לעמוד כאיש אחד". בכך הביע ביקורת על חמאס, שעומד מהצד. אלנח'אלה הוסיף כי "לג'יהאד אין קווים אדומים, אין הפסקה ואין מתווכים... ותל אביב תיפול מתחת לרקטות ההתנגדות, כמו גם כל ערי ישראל".

מי המחולל העיקרי?

מעצר א-סעדי בשומרון היווה מנוף עבור הג'יהאד האסלאמי להסלים את המצב ברצועה. כארגון "התנגדות" מיליטנטי, הוא התקשה לקבל את נוסחת השקט ברצועת עזה בשעה שישראל פועלת בנחישות נגד תשתיות הארגון בשומרון במסגרת מבצע "שובר גלים". ואכן, השם שנתן הארגון למערכה הוא "אחדות הגזרות".

שלא במקרה, במהלך השבוע האחרון שווה א-נח'אלה באיראן ונפגש עם בכירי המשטר, ובכללם הנשיא אברהים ראסי, ומפקדי משמרות המהפכה. איראן תומכת בשלוחיה המרתיעים את ישראל, בראשם חזבאללה (המשגר איומים סביב המיקוח על קו הגבול הימי בין המדינות והסדרי שאיבת הגז מהים התיכון) וכנראה עודדה את מזכ"ל הג'יהאד להגיב לפגיעה בארגון בשומרון באמצעות ירי מרצועת עזה. לאיראן אינטרס בהסלמה בזירת עזה לשם הסבת תשומת הלב של הקהילה הבינלאומית לאזור בעת שמתנהל משא ומתן בין איראן למעצמות לגבי חזרה להסכם הגרעין ולהסרת הסנקציות מעליה. בהקשר זה ראוי להזכיר כי בשנתיים האחרונות התקיימו בלבנון מפגשי תאום בין הפלגים הפלסטיניים, כולל בהשתתפות בכירי חזבאללה וביניהם מנהיג הארגון חסן נסראללה.

מטרות המבצע של ישראל

ישראל הגדירה ארבע מטרות למבצע: **"סיכול מדויק נגד איום מידי"**, כפי שהבהיר ראש הממשלה יאיר לפיד בהצהרה לציבור; **בידול בין המאבק בטרור ביהודה ושומרון לבין רצועת עזה** – מניעת מצב של ירי מרצועת עזה בתגובה לסיכול טרור בשומרון; **השאת חמאס מחוץ למעגל הלחימה**, ככתובת שמולה מתנהלת ישראל במאמץ לשפר את מרקם החיים והרגיעה ברצועת עזה. וכפי שהבהיר לפיד: **"המאבק שלנו הוא לא עם תושבי עזה, (אלא) הג'יהאד האסלאמי שהוא פרוקסי איראני שרוצה להשמיד את מדינת ישראל ולהרוג ישראלים חפים מפשע"**; ככל שתמשך הלחימה, נוספת מטרה רביעית, כפי שאמר הרמטכ"ל אביב כוכבי: **לפגוע באופן אנוש בג'יהאד האסלאמי באשר הוא**, ובמסגרת זאת סיכול ממוקד של מפקדים בכירים, "קילוף" יכולות של הג'יהאד ברצועה ופגיעה בחוליות שיגור ובמשגרים.

מהי אסטרטגיית היציאה?

בתנאים שנוצרו עד כה, לישראל אינטרס בסיום מהיר של הלחימה, למרות מוכנותה המופגנת למערכה ממושכת. לכן נתנה "אור ירוק" למצרים להתחיל בתווך להפסקת אש. נראה כי האתגר המרכזי לישראל הוא סיום הלחימה תוך השארת חמאס מחוץ למערכה. המפתח נמצא כעת בידי חמאס ולא בידיהם של המתווכים המצריים, ברצותו יוביל להסלמה, או להרגעה. השאלה היא, כיצד להניע את חמאס להפעיל לחץ על הג'יהאד לעצור את שיגורי הרקטות. אלא שחמאס, שמזהה את עצמו כמוביל מחנה "ההתנגדות" הפלסטיני, מתקשה להתייצב בגלוי נגד פעולותיהם של פלגים פלסטיניים אחרים ובעיקר נגד ארגון הג'יהאד. זאת, משום שחמאס נמצא במתח בין מספר זהויות – היותו ארגון "ההתנגדות", תנועה דתית אסלאמית, תנועה חברתית עממית, ארגון לאומי פלסטיני, ומעל לכל – השלטון ברצועת עזה. כשולט ברצועה, בניגוד לג'יהאד, חלה עליו אחריות למצב האוכלוסייה הפלסטינית באזור. ככל שימשכו ימי הקרב, ובעיקר אם תהיה פגיעה באוכלוסייה בלתי מעורבת ברצועה, יתקשה חמאס להישאר מחוץ למערכה.

בעוד ישראל נלחמת בג'יהאד, מאותגרת האסטרטגיה שלה מול חמאס ורצועת עזה. המדיניות הישראלית גרסה כי הטבה משמעותית במצב הכלכלי והתעסוקתי ברצועת עזה (בין היתר על ידי מתן היתרי עבודה לעד 20,000 פועלים עזתיים בישראל, הרחבת היקף הסחורות וחומרי הייצור הנכנסים ויוצאים מהרצועה, בנוסף להעברת כסף מקטר והדלק לתחנת הכוח המספקת חשמל לרצועה), תביא לרגיעה ממושכת ול"חמאס מרוסן ומרסן" את פעילותם של הפלגים ברצועה. זאת, בידיעה ברורה כי מדיניות זו מחזקת את חמאס ושליטתו ברצועה, וכן את מעמדו בתחרות בזירה הפנים-פלסטינית מול הרשות הפלסטינית ותנועת הפת"ח. לפי ההיגיון הישראלי, ההקלות הכלכליות מעצימות אמנם את הישגי חמאס, אך גם מעלות מבחינתו את מחיר ההפסד ולכן אמורות להניעו לרסן גורמי טרור ברצועה. חמאס לא הצטרף עד כה ללחימה, אך אינו מממש את אחריותו ולא מנע את התארגנות הג'יהאד לפגיעה בישראל. שאלת השאלות היא, עד מתי יישב על הגדר ויבליג והאם יפעיל לחץ על הג'יהאד לעצור את ההסלמה.

אם יבחר חמאס להצטרף ללחימה, ישראל תידרש לשנות את כללי המשחק: לבטל את כל התמורות שהעניקה לחמאס ולרצועה, מתוך הבנה כי זהותו כתנועת התנגדות גוברת ואינה מאפשרת לו למלא תפקיד מייצב לאורך זמן. במקרה שכך יתפתחו האירועים, על ישראל יהיה לבחון שתי חלופות – סגירת מוחלטת של המעברים בין הרצועה לישראל, או פעילות התקפית מתמשכת נגד הזרוע הצבאית של חמאס ויכולותיה ברצועה. לשם כך יידרשו נחישות וסבלנות, שתכלול יכולת ספיגה ואתגרים גדלים בעורף ישראל, לצד עמידה מול לחץ בינלאומי וגם מצרי על ישראל (שכן צינור האספקה היחידי לרצועה יעבור אז דרכה). ממצב זה יתכנו שני נתיבים: החיובי – חמאס יתעשת ויתחייב לעמוד בהבנות הרגיעה המתמשכת; השני – הידרדרות

למערכה צבאית ממושכת, שבמסגרתה יידרש תמרון קרקעי לשטח הרצועה לשם פגיעה קשה בזרוע הצבאית של חמאס (תוך קושי לעצב מצב סיום טוב יותר).

אם ישראל חוששת מההשלכות השליליות של הרחבת המערכה עקב הצטרפות חמאס אליה ומורתעת משינוי דרמטי בכללי המשחק, אזי עליה לחתור לסיום מהיר של הלחימה, בעדיפות בתיווך מצרי. אם התיווך יוכח כלא-אפקטיבי, עליה לחתור לסיום, אף באופן חד צדדי, למשל בהכרזת הפסקת אש הומניטרית להכנסת דלקים וסיוע לאוכלוסיית הרצועה. אך משמעות המהלך תהיה הותרת קביעתם של כללי המשחק בידי חמאס.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט